Osiyo Xalqaro universiteti 1-kurs magistranti

Rajabova Shaydo

TIMSS TOPSHIRIQLARI ORQALI BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARINING AMALIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining amaliy matematik kompetensiyalarini rivojlantirishda TIMSS xalqaro baholash dasturi topshiriqlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotda TIMSS topshiriqlarining mazmuniy xususiyatlari, ularning o‘quvchilarda real hayotiy vaziyatlarda matematik bilimlardan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, boshlang‘ich ta’lim jarayonida TIMSS formatidagi masalalarni dars mazmuniga integratsiya qilish orqali o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashi, muammoni hal etish, tahlil qilish va xulosalar chiqarish kompetensiyalarini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi. Maqolada zamonaviy ta’lim talablariga mos holda o‘quvchilarning funksional savodxonligini oshirishda xalqaro baholash mezonlarining ahamiyati ilmiy asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: TIMSS, boshlang‘ich ta’lim, matematik savodxonlik, amaliy kompetensiya, xalqaro baholash, funksional savodxonlik.

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki ularni amaliyotda qo‘llay olish kompetensiyalarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Jahon ta’lim makoniga integratsiyalashuv sharoitida xalqaro baholash dasturlari asosida ta’lim sifatini tahlil qilish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shunday xalqaro dasturlardan biri TIMSS bo‘lib, u o‘quvchilarning matematika va tabiiy fanlar bo‘yicha bilim hamda ko‘nikmalarini baholashga qaratilgan. TIMSS topshiriqlarining asosiy xususiyati shundaki, ular o‘quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda bilimlardan foydalanish qobiliyatini aniqlashga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich sinf ta’limida matematika fani o‘quvchilarda mantiqiy tafakkur, tahliliy fikrlash va muammoni hal etish ko‘nikmalarini shakllantiruvchi asosiy fanlardan biri hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o‘quvchilarda matematik bilimlarni kundalik hayot bilan bog‘lash, ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llay olish malakasini rivojlantirish muhimdir. An’anaviy dars jarayonida ko‘pincha hisoblashga yo‘naltirilgan mashqlar ustunlik qiladi, biroq bunday yondashuv o‘quvchilarning amaliy kompetensiyasini to‘liq rivojlantira olmaydi. Shu bois TIMSS topshiriqlaridan foydalanish boshlang‘ich ta’limda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

TIMSS topshiriqlari mazmuniga ko‘ra o‘quvchilarning bilim darajasi bilan bir qatorda ularning fikrlash jarayonini, tahlil qilish qobiliyatini va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish malakasini baholaydi. Ushbu topshiriqlar ko‘pincha hayotiy vaziyatlarga asoslangan bo‘lib, o‘quvchidan matematik tushunchalarni real sharoitda qo‘llashni talab etadi. Masalan, vaqtni hisoblash, masofani aniqlash, jadval va diagrammalar bilan ishlash, mantiqiy bog‘lanishlarni aniqlash kabi vazifalar o‘quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantiradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun TIMSS topshiriqlarini moslashtirib qo‘llash orqali dars jarayonini yanada samarali tashkil etish mumkin. Bunda o‘qituvchi topshiriqlarning murakkablik darajasini o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirishi, ularni tushunarli va qiziqarli shaklda taqdim etishi lozim. TIMSS formatidagi masalalar o‘quvchilarda matematik

bilimlarga nisbatan qiziqishni oshiradi, chunki ular hayotiy misollar asosida tuziladi va o‘quvchining kundalik tajribasiga tayanadi.

TIMSS topshiriqlari orqali o‘quvchilarda amaliy kompetensiyani rivojlantirish jarayonida o‘qituvchining roli alohida ahamiyatga ega. O‘qituvchi dars jarayonida yo‘naltiruvchi va maslahatchi sifatida ishtirok etib, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashiga sharoit yaratishi zarur. Topshiriqlarni birgalikda tahlil qilish, muammoning bir nechta yechim variantlarini ko‘rib chiqish o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmasini shakllantiradi. Bu esa zamonaviy ta’limning asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

TIMSS topshiriqlarini qo‘llash orqali o‘quvchilarda matematik bilimlarni qo‘llashga bo‘lgan ishonch ortadi. O‘quvchi o‘z bilimining amaliy ahamiyatini anglay boshlaydi va matematika fanini faqat dars uchun emas, balki hayotiy muammolarni hal etish vositasi sifatida qabul qiladi. Bu jarayon o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va ta’lim samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, TIMSS topshiriqlari asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning muloqot va hamkorlik kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Guruhli ishlash, muammoli vaziyatlarni birgalikda muhokama qilish orqali o‘quvchilar o‘z fikrini asoslab berishga, boshqalarning fikrini tinglashga o‘rganadilar. Bu esa ularning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, TIMSS topshiriqlaridan boshlang‘ich ta’lim jarayonida samarali foydalanish o‘quvchilarning amaliy matematik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu topshiriqlar o‘quvchilarda bilimlarni real hayotda qo‘llash, muammoni tahlil qilish va mustaqil yechim topish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Natijada ta’lim jarayoni mazmunan boyiydi va o‘quvchilarning xalqaro baholash mezonlariga mos tayyorgarligi ta’minlanadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining amaliy kompetensiyasini rivojlantirishda TIMSS topshiriqlaridan foydalanish zamonaviy ta’lim talablariga to‘liq mos keladi. Ushbu yondashuv orqali o‘quvchilarning matematik savodxonligi, mantiqiy fikrlashi va hayotiy vaziyatlarda bilimlardan foydalanish qobiliyati rivojlanadi. TIMSS topshiriqlarini dars jarayoniga integratsiya qilish ta’lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga mos raqobatbardosh shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar (snoskalar)

1. Mullis I.V.S., Martin M.O. TIMSS 2019 Assessment Frameworks. – Boston College, 2020.

2. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich ta’lim davlat ta’lim standarti. – Toshkent, 2020.

3. Jo‘rayev R.H. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

4. Ishmuhamedov R. Ta’limda kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent, 2019.

5. OECD. Developing Mathematical Literacy in Primary Education. – Paris, 2018.